

#MAZ

TEKST

Obrazovanje i izvrsnost (dio I)

Pomalo je paradoksalna situacija da se obrazovni sustav koji se često smatra tromim i zastarjelim zapravo nalazi u procesu permanentne reforme. Tijekom tog procesa sastavljenog od samo naizgled nepovezanih reformnih perioda isticalo se nekoliko ciljeva ili koncepata koji su nametnuti kao središnji za obrazovni sustav koji su njegovi reformatori zamislili. Jedan takav koncept koji je iznimno prisutan u diskursu o obrazovanju u Hrvatskoj je izvrsnost.

Foto: Seneca-eu.net

Malo je tema koje u fokus javne rasprave dolaze jednako često kao obrazovanje. U suvremenoj Hrvatskoj čak se i politička obećanja pojedinih parlamentarnih stranaka u potpunosti svode na tvrdnje kako će oni poboljšati sustav obrazovanja, a ponajviše prosvjedne akcije organizirane proteklih godina za cilj su imale potaknuti provedbu obrazovne reforme osnovnog i srednjeg školstva prema programu koji je ukinut s promjenom političke situacije nakon parlamentarnih izbora 2015. i 2016. godine. Međutim, naizgled intenzivna javna rasprava o obrazovanju nije ograničena na samo nekoliko proteklih godina. Ona se u kontinuitetu, ponekad većim, a ponekad manjim intenzitetom odvija već desetljećima kroz pojavu i smjenjivanje različitih obrazovnih paradigmi. Kao dokaz tome dovoljno se samo prisjetiti društva znanja koje je prije više od deset godina svesrdno zagovarao tadašnji ministar znanosti, obrazovanja i sporta **Dragan Primorac**. Nije trebalo dugo nakon Primorčeva odlaska s ministarskog mjesta da pod neobjašnjenim okolnostima dođe do nestanka društva znanja. Taj je koncept, kao cilj reformskog procesa u kojem se sustav obrazovanja navodno nalazio, ubrzo nestao iz javnog diskursa, a do od tada su se kao ciljevi reforme u obrazovanju javili kurikularna reformai škola za život. U iščekivanju novog koncepta kojem ćemo stremiti kroz još jednu reformu obrazovnog sustava, a kojeg će sasvim sigurno iznijeti novi ministar znanosti i obrazovanja, možemo zaključiti kako već desetljećima obrazovni sustav u Hrvatskoj karakterizira to da se on navodno nalazi u procesu reforme. **(1)**

Pomalo je paradoksalna situacija da se obrazovni sustav koji se često smatra tromim i zastarjelim zapravo nalazi u procesu permanentne reforme. Tijekom tog procesa sastavljenog od samo naizgled nepovezanih reformnih perioda isticalo se nekoliko ciljeva ili koncepata koji su nametnuti kao središnji za obrazovni sustav koji su njegovi reformatori zamislili. Jedan takav koncept koji je iznimno prisutan u diskursu o obrazovanju u Hrvatskoj je izvrsnost.

“Izvrsnost je jedino što Hrvatsku može izvući iz letargije”, **izjavila** je na samom početku svog mandata sada bivša ministrica znanosti i obrazovanja **Blaženka Divjak**. Vodeći se sličnom maksimumom u posljednjih desetak godina Centri izvrsnosti uspostavljeni su nizu srednjih škola, otvoreno je trinaest Znanstvenih centara izvrsnosti, uvedene su brojne nagrade i stipendije kojima se potiče izvrsnost, sve više se ističu pojedinci, često mladi, koji su prema nekom kriteriju ostvarili izvrsnost. Izvrsnost je promaknuta u široko prihvaćeni ideal koji nije potrebno kritički preispitati. **(2)** Doista, naizgled nema ničeg lošeg u traženju od učenika, studenata i znanstvenika da budu izvrsni te u poticanju njihove izvrsnosti. Međutim, riječ je o slojevitom fenomenu čiji se uzroci, priroda i reperkusije nipošto ne bi trebali interpretirati kao jednoznačno pozitivni.

Horace Mann, veliki zagovornik javnog obrazovanja u devetnaestostoljetnoj Americi, obrazovanje je slavno nazvao “velikim izjednačiteljem”. S humanističkog polazišta obrazovanje ima prosvjetiteljsku funkciju dokidanja industrijskih ekonomskih odnosa i društvene hijerarhije koju oni reproduciraju. Iako oni nikada nisu ni približno ispunjeni, upravo je na temelju takvih ideala u devetnaestom stoljeću zamišljen obrazovni sustav Zapada. Nasuprot tome, intenzivno naglašavanje zahtjeva za izvrsnošću zapravo izokreće ove prosvjetiteljske ideale te uvodi novu (ili jača postojeću) hijerarhiju u sustav obrazovanja. Naime, s obzirom na samo značenje riječi izvrsnost, bez obzira na to prema kojim kriterijima je određivali, nemoguće je njome argumentirano označiti one koji su samo prosječni ili dobri te stoga izvrsni mogu biti samo malobrojni. Ako su izvrsni malobrojni te ako oni jedini imaju moć za uvođenja promjena, kako sugerira u svojoj izjavi Divjak, njih je moguće shvatiti kao elitnu skupinu. Dodatni problem stvaranja ovog hijerarhijskog odnosa leži u tome što se on reproducira procesima eksternim samom sustavu obrazovanja i znanosti. Naime, nečija mogućnost da bude izvrstan duboko je određena socioekonomskim faktorima. Polazeći od pretpostavke da su talenti i potencijali uglavnom ravnomjerno raspodijeljeni u društvu, nameće se zaključak da će svoje talente i potencijale lakše ostvariti oni učenici, studenti, ali i znanstvenici, koji imaju povoljne socioekonomske uvjete života.

Iz navedenog proizlazi da se isticanjem i zahtijevanjem izvrsnosti u obrazovanje uvodi hijerarhijski odnos koji je uvjetovan ekonomskim i društvenim odnosima, dakle upravo onim faktorima koje je devetnaestostoljetna ideja obrazovanja vođena prosvjetiteljskim idealima trebala nadvladati. Naravno, usprkos proklamiranju prosvjetiteljskih ideala, određene hijerarhije u sustavu obrazovanja i znanosti uvijek su postojale, međutim, ti ideali nikada nisu podrivani kao danas. Upravo je izvrsnost središnji ideologem u kojem su koncentrirane dominantne težnje suvremenih ‘reformatora obrazovanja’. Koncept izvrsnosti ima potencijal dubinski promijeniti sustav obrazovanja i znanosti, a taj potencijal leži u njegovu naizgled isključivo pozitivnom karakteru koji prikriva moguće negativne posljedice, ali i zbog kojeg se uglavnom zanemaruju motivi koji stoje iza najnovijih ‘reformskih’ zahvata u obrazovanju. Iz tih razloga ću u narednih nekoliko tekstova objavljenih na ovom portalu u sklopu novinarskog projekta ‘Kultura izvrsnosti u školstvu’ pokušati kritički analizirati motive koje stoje iza intenzivnog proklamiranja izvrsnosti te posljedice takve prakse.

Karlo Držaić

(1) S obzirom na to da su ti reformski procesi u obrazovanju u Hrvatskoj postepeni te su i predviđeni da traju godinama prije nego li bi trebali u potpunosti zahvatiti čitav obrazovni sustav, različite reforme periode koji traju od nekoliko godina do više od desetljeća moguće je pratiti duboko u dvadeseto stoljeće, ako ne i duže. Prisjetimo se samo promjena koje je u sedamdesetim godinama u Hrvatskoj započeo republički sekretar za prosvjetu i kulturu Stipe Šušvar te svojevrjne restauracije kojom su od kraja osamdesetih te promijene ukinute. Međutim, valja spomenuti kako ovaj kontinuitet navodnih reformskih zahvata nije specifikum obrazovnog sustava u Hrvatskoj. Slične tendencije vidljive su u većini razvijenijih zemalja Svijeta, poput primjerice Njemačke, Ujedinjenog Kraljevstva, SAD-a, itd.

(2) Valja spomenuti kako isticanje izvrsnosti nipošto nije ograničeno samo na sustav obrazovanja i znanosti, izvrsnost se traži od tvrtka, radnika, političara, robe, itd. Zahtjev za izvrsnošću danas je prisutan u gotovo svim porama društva.

Tekst je financiran sredstvima Fonda za poticanje pluralizma i raznovrsnosti elektroničkih medija Agencije za elektroničke medije za 2020. godinu.

TAGOVI

IZVRSNOST

OBRAZOVANJE

REFORME

UKLJUČI SE!

DISTRO

GRAD
NEPOKORENI

RNO: 0098256

OIB: 85625941652

Glavna urednica: Lela Vujanić

Redakcija: Bojan Krištofić, Darija Bokulić i Iva Kvakić

Lektor: D.H.

Programer: Aleksandar Erkalović

Dizajn: NJI3

maz.hr

Nakladnik: Mreža antifašistkinja Zagreba

Adresa: Pavla Hatza 16, 10000 Zagreb

E-mail: maz@maz.hr

ISSN: -

UKLJUČI SE

DISTRO

NEPOKORENI GRAD

RADIO BORBA

E-MREŽA

TEKSTOVI

AKCIJE

O NAMA